



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Petra Průchy a Mgr. Evy Kyselé v právní věci žalobkyně: **M. F.**, zast. Mgr. Ilonou Vaněčkovou, advokátkou, se sídlem v Praze 2, Na Slupi 15, proti žalovanému: **Krajský úřad Pardubického kraje**, se sídlem v Pardubicích, Komenského nám. 125, v řízení o kasační stížnosti žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ze dne 30. 6. 2004, č. j. 52 Ca 6/2004 – 40,

t a k t o :

I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**

II. Žalovaný **j e p o v i n e n** zaplatit žalobkyni na nákladech řízení o kasační stížnosti částku 2150 Kč k rukám advokátky Mgr. Ilony Vaněčkové do 60-ti dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d n ě n í :

V záhlaví označeným rozsudkem soudu bylo pro nezákonnost zrušeno rozhodnutí žalovaného ze dne 19. 11. 2003, č. j. KrÚ/17382/2003 OOP OVV, věc mu byla vrácena k dalšímu řízení a současně bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Krajský soud dospěl k závěru, že rozhodnutí žalovaného, jímž byl změněn výrok rozhodnutí Magistrátu města Pardubic ze dne 11. 9. 2003, č. j. OVV-M/460/SŘ-A/303/03/ZH tak, že „podle ustanovení § 5 a § 87 odst. 2 zákona o matrikách se návrhu pana R. F. a paní M. F. zastoupené R. F. o opravu zápisu příjmení matky R. F. v tzv. nepřechýlené podobě do matriky – knihy manželství nevyhovuje“, spočívá na nesprávném právním posouzení. Vycházel z nesporného skutkového základu, že v matriční knize manželství, jakož i v oddacím listu žalobkyně je jméno matky jejího manžela (snoubence), jež je státní občankou SRN, zapsáno jako „G. M. F. roz. J.“, ačkoli její rodný list i veškeré další německé úřední doklady znějí na příjmení „F.“. Zápis

příjmení tchýně žalobkyně do matriční knihy a do oddacího listu není dle soudu aktem konstitutivním, ale ani deklaratorním, proto se v souladu s § 43 odst. 6 zákona o matrikách pouze opisuje z úředně přeloženého a ověřeného rodného listu jako správního aktu vydaného matričním úřadem v K., SRN. Ustanovení § 69 zákona o matrikách se na daný případ nevztahuje, protože upravuje případy tvorby příjmení, zapisovaných do matričních knih. Zápis tvaru příjmení do matriční knihy a dále do oddacího listu, pokud se toto příjmení zápisem přímo nevytváří, není zákonem o matrikách upraven. Dle názoru soudu žalovaný správní orgán výklad sporného ustanovení § 69 zákona o matrikách nepřípustně rozšiřuje na úkor práv žalobkyně, neboť příjmení její tchýně bylo „vytvořeno“ již dříve, byť podle práva německého. Že by však tímto postupem došlo k pokusu o asimilaci žalobkyně, která je německé národnosti, a porušení článku 25 odst. 2 písm. b) Listiny základních práv a svobod, neshledal. Soud v odůvodnění svého rozhodnutí vyjádřil přesvědčení, že žalobkyně i její manžel mají právo na to, aby v matriční knize – manželství i v oddacím listu byly uvedeny údaje odpovídající skutečnosti. Svým právním názorem zavázal žalovaného k provedení opravy příjmení tchýně žalobkyně v zápisu v matriční knize i v oddacím listu.

Včasnou kasační stížností směřující proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích uplatnil žalovaný (dále též jen „stěžovatel“) důvod uvedený v § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen s. ř. s.). Namítal, že soud nesprávně posoudil právní otázku, zda se ustanovení § 69 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o matrikách“) vztahuje na předmět sporu. Dle jeho mínění je § 69 odst. 1 zákona o matrikách (správně neměl být uveden odst. 1, protože v době vydání přezkoumávaného rozhodnutí žalovaného nebylo ustanovení § 69 členěno na odstavce) tzv. blanketní právní normou, která odkazuje na pravidla české mluvnice, čímž z nich činí závazná pravidla pro podobu příjmení žen při zápisech do matričních knih. Odstavec 1 § 69 chápe stěžovatel jako obecné pravidlo pro podobu příjmení žen při zápisech do matričních knih, ze kterého následující ustanovení zákona o matrikách udělují výjimky. Toto ustanovení určuje, jakou jazykově gramatickou podobu bude mít příjmení ženy při zápisu do matričních knih a není tedy správný názor soudu, že se použije pouze při „vytváření“ příjmení, neboť zápisem do matričních knih se příjmení nevytváří. Nesouhlasil také se závěrem soudu, že svým jednáním zasáhl do suverenity rozhodování cizího státu, neboť přechýlením příjmení žalobkyně (zřejmě mýlně uvést tchýně žalobkyně) jí nevytvářel nové příjmení, pouze je převedl do jazykově gramatické podoby, která je v souladu s pravidly české mluvnice. Svůj názor opírá o poznámkové vydání zákona o matrikách, jménu a příjmení, odborníka na tuto oblast JUDr. V. H., IFEC Praha 2002, str. 163. Má za to, že jeho výklad je v souladu s českou jazykovou kulturou, která považuje za obecné pravidlo používání příjmení žen v přechýlené podobě, kdy zákon o matrikách je v této oblasti jejím legislativním odrazem, a to včetně postupného prolamování této zásady jazykovým vývojem. Poznamenal, že rodné příjmení tchýně žalobkyně zapsal v nepřechýlené podobě (J.), protože tento tvar není podle české mluvnice nutno přechýlit.

Žalobkyně se v písemném vyjádření ke kasační stížnosti ztotožnila s právním hodnocením provedeným Krajským soudem v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, setrvala na důvodech uvedených v žalobě a dodala, že vycházela především ze systematiky zákona o matrikách. Dle ustanovení § 68, díl 2, hlava II. zákona o matrikách, je každý občan povinen i oprávněn užívat v úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy vedené matričním úřadem. Osobní působnost tohoto ustanovení, jak plyne z § 1, se vztahuje pouze na občany České republiky. Z formulace § 68 zákona o matrikách (příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy

vedené matričním úřadem) je zřejmé, že se jedná o příjmení českou matrikou vytvořené na základě ustanovení § 69, které je potom uvedeno v matričním dokladu, jenž je výpisem z české matriční knihy. Z toho vyplývá, že není možné použít § 69 na tento případ, jelikož příjmení tchýně žalobkyně již bylo vytvořeno a je zapsáno v evidenci u příslušného orgánu SRN. Tudíž musí být používáno v podobě, v jaké bylo vytvořeno těmito orgány. Nelze přijmout názor, že příjmení jednou vytvořené v cizí zemi, je při jakékoli matriční události na území České republiky zapsáno do české matriční knihy striktně dle pravidla v § 69, tj. ve změněné podobě, resp. je při zápisu matriční události nově vytvořeno. Ustanovení § 69 zákona o matrikách dle žalobkyně upravuje pouze případy tvorby příjmení žen – občanek ČR, popř. cizinek, které se na území ČR provdaly. Žalobkyně pouze žádala, aby příjmení její tchýně bylo zapsáno do oddacího listu v podobě, v jaké je uvedeno na dokladech vydaných orgány její země, kterými nejen před nimi prokazuje svoji totožnost. Dále podotkla, že žádost o zápis příjmení v nepřechýlené podobě podle § 69 může podat pouze občanka ČR, která učinila prohlášení o příslušnosti k národnostní menšině v ČR, nejde tedy o právo občanky cizího státu. Protože tedy žádost mohou podat pouze občanky ČR, vztahuje se ustanovení § 69 jen na ně. Tchýně žalobkyně není českou státní občankou, proto ani nemůže dle § 69 žádat, aby v oddacím listě jejího syna a manžela žalobkyně bylo její příjmení zapsáno v nepřechýlené podobě. Postup žalovaného, kdy část příjmení tchýně zapsal v nepřechýlené (J.) a část v přechýlené podobě (F.), označila za zmatečný. Odkázala dále na ustanovení § 20 odst. 1 písm. c) zákona o matrikách, podle něhož se do knihy manželství zapisují jména a příjmení rodičů manželů a z gramatického významu slova „zapisují“ dovozovala, že měl žalovaný toliko zapsat jméno a příjmení tchýně dle jí předložené veřejné listiny a nebyl oprávněn tvořit příjmení nové. O správnosti tohoto názoru svědčí i fakt, že v § 69 zákona o matrikách je užit výraz „tvořit“ (při tvorbě příjmení), narozdíl od ustanovení § 20 téhož zákona, které obsahuje slovo „zapisovat“. Zapsáním příjmení tchýně žalobkyně v přechýlené podobě došlo k jeho zkomolení. Hlavní funkcí přechylování je dle odborné literatury tzv. funkce rodově identifikační, která je jistě plněna v česky mluvícím prostředí, nikoli však u cizích státních příslušníků, kde přípona –á či –ová nemá žádnou vypovídací schopnost. Postupem žalovaného došlo i k zásahu do osobní identity tchýně žalobkyně. Navrhla zamítnutí kasační stížnosti.

V replice setrval stěžovatel na stanovisku vyjádřeném v odůvodnění kasační stížnosti a odvolával se na několikaletou praxi matričních úřadů a výklad ministerstva vnitra. Osvětlil, že ho k podání kasační stížnosti vedla především snaha o zachování jednotného výkonu státní správy na území kraje a potažmo v celé zemi.

Usnesením ze dne 22. 12. 2004, č. j. 4 As 52/2004 – 70 Nejvyšší správní soud rozhodl, že kasační stížnosti stěžovatele odkladný účinek nepřiznává.

Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích, přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady, k nimž by podle § 109 odst. 3 s. ř. s. musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost není důvodná.

Nesprávné posouzení právní otázky [§ 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.] spočívá buď v tom, že na správně zjištěný skutkový stav je aplikován nesprávný právní předpis (ustanovení), nebo je sice aplikován správný právní předpis, ale je nesprávně vyložen.

Jelikož není skutková stránka věci mezi účastníky řízení sporná, soustředil se Nejvyšší správní soud dle obsahu kasační stížnosti pouze na otázku, zda právní posouzení provedené krajským soudem je v souladu se zákonem.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů ve znění účinném v době vydání napadeného rozhodnutí žalovaného ve svém ustanovení § 69, zařazeném do *Hlavy II Jméno a příjmení, dílu 2 Příjmení*, říká, že příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Ukládá-li to mezinárodní smlouva, uvede matriční úřad na žádost nositelky příjmení v matričním zápisu vedle příjmení ženy podle pravidel české mluvnice i toto její příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídá; z těchto dvou forem příjmení může nositelka příjmení užívat jen jednu formu, kterou si zvolí při podání žádosti, a ta se uvede v matričním dokladu.

Ve stejném dílu i hlavě zákona o matrikách je zařazeno i ustanovení § 68, podle něhož má občan právo i povinnost užívat v úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy vedené matričním úřadem.

Na tomto místě je třeba podotknout, že výše uvedená citace ustanovení § 69 zákona o matrikách je tím zněním zákona, o jehož aplikaci na popsany skutkový stav soud rozvažoval. Ustanovení § 75 odst. 1 s. ř. s. totiž říká, že soud při přezkoumávání rozhodnutí žalovaného vychází ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu. Argumentace stěžovatele poukazující na odst. 1 a následující ustanovení zcela je proto nepřipadná, když § 69 se na jednotlivé odstavce rozčlenil až po novele provedené zákonem č. 165/2004 Sb., tj. s účinností od 16. 4. 2004 (žalobou napadené rozhodnutí bylo vydáno 19. 11. 2003).

Nejvyšší správní soud zaujal po posouzení celé věci stanovisko, že právní názor vyjádřený v rozhodnutí krajského soudu je správný a zákonný. K tomuto závěru dospěl zejména pomocí systematického výkladu zákona o matrikách, veden následujícími úvahami.

Uzavření manželství je matriční událostí, jež se zapisuje do matriční knihy [§ 5 odst. 1 písm. a) zákona o matrikách]. Do knihy manželství se kromě jiného zapisují i jména a příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození rodičů manželů [§ 20 odst. 1 písm. c) zákona o matrikách]. Dle odstavce 2 téhož ustanovení se zápis do knihy manželství provede na základě protokolu o uzavření manželství. Zapisované údaje matrikář ověří z dokladů potřebných k uzavření manželství (§ 33 až 38). Mezi doklady potřebné k uzavření manželství zákon řadí i rodný list snoubence [je-li občanem přihlášeným k trvalému pobytu v České republice nebo majícím trvalý pobyt v cizině, dle § 33 odst. 1 písm. a); je-li cizincem, dle § 35 odst. 1 písm. a) zákona o matrikách]. Dle § 43 odst. 6 zákona o matrikách má cizozemský matriční doklad důkazní moc veřejné listiny také v České republice, jestliže je úředně přeložen do českého jazyka a opatřen předepsanými ověřenými.

V projednávané věci žalobkyně, jakož i její manžel, který je cizincem (státním příslušníkem Německa), při uzavření manželství nepochybně potřebné doklady, včetně rodného listu, předložili. Jména rodičů manžela žalobkyně byla uvedena v jeho rodném listě, vydaném v K., SRN, jenž byl opatřen úředním překladem. Úkolem matrikáře při provedení zápisu bylo zapisované údaje ověřit mimo jiné i z tohoto rodného listu, jako z dokladu potřebného k uzavření manželství, jehož předložení zákon osobám vstupujícím do manželství ukládá. V dané věci není pochyb o tom, že na dokladu vydaném v Německu (rodném listu

manžela žalobce) bylo jméno matky žalobce uvedeno v podobě, jakou užívá, tedy „G. M. F.“. Proto měl matrikář zapisované údaje ověřit, tj. zajistit shodu zápisu v knize manželství s údaji v tomto dokladu, mimo jiné i se jmény a příjmeními rodičů manžela žalobkyně.

Ustanovení zařazená v dílu 2 zákona o matrikách (Příjmení) na daný případ vůbec nedopadají, a proto neměla být správními orgány vůbec aplikována. Týkají se totiž užívání pouze takového příjmení, které je nejprve v souvislosti s matriční událostí nebo matriční skutečností zapsáno do matriční knihy (při narození nebo při uzavření manželství) a poté i uvedeno v matričním dokladu (rodný list, oddací list), a rovněž upravují užívání více příjmení či přijetí dřívějšího příjmení po rozvodu. Podstatné jsou přitom údaje, v nichž se odrážejí zapisované skutečnosti (události), tj. jméno narozeného dítěte (spolu s dalšími údaji jako je datum narození, místo narození, pohlaví atd.) a dále jména osob, jež uzavřely manželství (datum a místo sňatku, dohoda o příjmení dětí atd.). Další údaje, o nichž zákon rovněž stanoví, že se do knihy narození či manželství zapisují, plní spíše jakousi identifikační, pomocnou funkci ve vztahu k osobám, jichž se zápis týká, tzn. že jména rodičů narozeného dítěte, popřípadě jména rodičů snoubenců, případě jejich svědků, nemají než spoluurčovat novorozence či osoby snoubenců, event. označit osoby, které byly přítomny aktu uzavření manželství. Zde se jednoznačně uplatní pravidlo, že povinné údaje se do knihy manželství v souladu s § 20 zákona o matrice „zapisují“. Obdobně to platí i u knihy narození (§ 14 odst. 1 zákona o matrice). Zákonodárce zde užil slovo „zapisuje“, protože příjmení dítěte ženského pohlaví již bylo vytvořeno, a to za použití instrukce uvedené v § 69 zákona o matrikách podle pravidel české mluvnice ze společného příjmení rodičů; jsou-li různá, tak dle dohody zaznamenané v knize manželství a v oddacím listu z příjmení jednoho z nich a není-li to patrné z oddacího listu, tak dle souhlasného prohlášení rodičů žijících v manželství. Neuzavřeli-li rodiče, kteří mají různá příjmení, manželství, vychází se z příjmení určeného dohodou při určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů nebo pravomocným rozsudkem soudu o určení otcovství (§ 19 zákona o matrikách). Stejně i příjmení ženy vstupující do manželství, neponechá-li si rodné nebo dřívější příjmení (dříve, při narození nebo uzavření předchozího manželství vytvořené v souladu s § 69 zákona o matrikách), se v souladu s § 69 téhož zákona tvoří ze jména učeného dohodou manželů. V právě popsanych příkladech je aplikace ustanovení § 69 zákona o matrikách zcela namístě. Ostatní údaje, tj. příjmení osob, která se netvoří, ale pouze zapisují, se toliko převezmou z předložených dokladů, jež mají vlastnosti a právní sílu veřejné listiny.

Krajský soud správně posoudil zápis příjmení matky manžela žalobkyně do knihy manželství a oddacího listu tak, že se nejedná o konstitutivní, ale ani o deklaratorní akt. V tomto případě se pouze přepíše údaj z jiné veřejné listiny, kterou zákon za stanovených podmínek považuje za zcela rovnocennou českým matričním dokladům, vydaným na základě zápisů v českých matričních knihách. Nepřichází tedy v úvahu, že by matka jednoho ze snoubenců, která je občankou České republiky, jež při uzavření manželství s cizincem přijala při dodržení zákonných podmínek jméno manžela v nepřechýlené formě, byla do oddacího listu svého syna či dcery zapsána znovu za použití pravidla v § 69 zákona o matrikách v souladu s pravidly české mluvnice. I v tomto křiklavém případě se jistě uplatní pravidlo zakotvené v § 68 zákona o matrikách a nikdo nebude pochybovat o tom, že tato osoba má právo, ale i povinnost užívat v úředním styku jméno a příjmení uvedené v matričním dokladu (oddacím listě) vydaném z matriční knihy (manželství) vedené matričním úřadem, tj. v mužském tvaru.

Přijetí výkladu stěžovatele by ve svém důsledku mohlo také vést k tomu, že ačkoli by státní občanka České republiky mohla na základě žádosti podle § 69 zákona

o matrikách dosáhnout zápisu svého příjmení vedle podoby podle pravidel české mluvnice i příjmení v jiné formě, pravidlům české mluvnice neodpovídající, jednu z nich si pro užívání zvolit, která se pak uvede v matričním dokladu, cizinka by naproti tomu takovou možnost vůbec neměla a její příjmení by v českých matričních knihách a matričních dokladech na jejich základě vydaných figurovalo pouze v počeštěné podobě. Lze si představit i situaci, kdy by se taková osoba mohla dostat ve své zemi do potíží, obdržela-li by potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize potřebné pro uplatnění nároku fyzické osoby v cizině (§ 24 odst. 3 zákona o matrikách), kde by její příjmení bylo podobně jako u tchýně žalobkyně zapsáno s příponou –ová a přitom její cestovní pas, občanský průkaz, rodný list a další listiny zněly na jméno jiné. Stěží se lze domnívat, že by úřední překlad takového potvrzení provedený tlumočnickem např. v SRN „opravil“ příjmení některé z osob tak, že by příponu opět odstranil. Vlastní jména se totiž nepřekládají. Převedení jména cizince v situaci, v jaké se ocitla matka manžela žalobkyně, do jazykově gramatické podoby, která je v souladu s pravidly české mluvnice, v tomto případě není možné.

Krajský soud podle přesvědčení Nejvyššího správního soudu postupoval zcela správně, když po vyložení svého právního názoru, s nímž se zdejší soud ztotožňuje, napadené rozhodnutí žalovaného zrušil a zavázal jej k provedení opravy příjmení matky manžela žalobkyně v oddacím listu i zápisu v matriční knize manželství.

Z toho, co bylo právě uvedeno, je zřejmé, že krajský soud při přezkoumání žalobou napadeného rozhodnutí posuzoval v mezích uplatněných žalobních bodů jeho soulad s právními předpisy. Žádného pochybení v právním posouzení merita věci se nedopustil. Naplnění důvodu kasační stížnosti, jehož se stěžovatel dovolával [§ 103 odst. 1, písm. a) s. ř. s.], Nejvyšší správní soud neshledal, proto kasační stížnost podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel ve věci neměl úspěch, a proto je povinen úspěšné žalobkyni zaplatit na nákladech zastoupení advokátkou částku 2150 Kč, sestávající z 2 x 1000 Kč za dva úkony právní služby – převzetí a příprava zastoupení a písemné podání soudu ve věci samé [§ 9 odst. 3 písm. f), § 11 odst. 1 písm. b) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb.] a 2 x paušální náhrada výdajů na poštovné, hovorné a přepravné, tj. 2 x 75 Kč.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 28. prosince 2005

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu